

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

412-102/20

Београд

дел.бр. 36207 датум: 04.11.2020.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Поштомашки центар Србије
Омбудсман

Helsinki odbor za
ljudska prava u Srbiji

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској управи Кикинда

Београд, новембар 2020. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Посећене су три полицијске станице у саставу Полицијске управе Кикинда, и то: ПС Нови Кнежевац, ПС Кањижа и ПС Чока
ВРЕМЕ	15. и 16. октобар 2020. године
ОСНОВ	Послови НПМ, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА	Редовна
НАЈАВА	Посете су ненајављене
ПОСЕТЕ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом АП Војводине и Хелсиншким одбором за људска права у Србији
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевећ, заменица заштитника грађана и руководиоца НПМ Чланови тима: Анико Ширкова, заменица Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана АП Војводине Ивана Босиљчић, Заштитник грађана/Стручна служба Љиљана Палибрк, Хелсиншки одбор за људска права у Србији

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Полицијски службеници посећених станица су остварили пуну сарадњу са НПМ и омогућили му да оствари свој мандат. Члановима тима су пружене све тражене информације и омогућен им је приступ просторијама и увид у тражену документацију.

ТОК ПОСЕТЕ

НПМ је 15. октобра посетио ПС Нови Кнежевац, а истог дана обавио је ноћну посету ПС Кањижа. Дана 16. октобра, посећена је ПС Чока. Током свих посета, НПМ је на почетку посете представио чланове тима и циљ посете начелнику, командиру и дежурним полицијским службеницима, након чега је обишао просторију за задржавање и потом у Дежурној служби извршио увид документацију о задржавању грађана (обавештења о

правима доведеног и задржаног лица, записнике о задржавању, решења о задржавању, потврде о привремено одузетим и потврде о враћеним предметима...). Такође, извршен је увид у извештаје о употреби средстава принуде и притужбе грађана. Посебна пажња посвећена је праћењу поступања полиције према доведеним и задржаним лицима, у погледу остваривања основних права која ова лица имају, а која су уједно и гаранција против злостављања: право да о свом лишењу слободе обавесте члана породице или друго блиско лице, право на браниоца и право на лекарски преглед. Током посета нису затечена доведена ни задржана лица.

У свим посећеним станицама задржавају се лица затечена у вршењу прекршаја и возачи који су искључени из саобраћаја због психофизичког стања. Према службеним наводима, лица која се задржавају у кривичном поступку до 48 сати упућују се у реновирану просторију која се налази у седишту ПУ Кикинда, а намењена је за смештај два лица.

1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Према службеним наводима, лица се о правима обавештавају усмено приликом лишења слободе, а након довођења у ПС уручује им се образац писаног обавештења о правима. Ови обрасци су затечени у свим предметима задржавања у које је извршен увид, са потписом лица којим потврђује да је упознат са правима. Затечени су и обрасци обавештења о правима на енглеском и мађарском језику.

Решења о задржавању у која је извршен увид донета су убрзо након довођења у станицу и садрже кратко образложење, позивање на законске основе и поуку о праву на жалбу.

У предметима задржавања су затечене уредно попуњене и потписане потврде о привремено одузетим и враћеним предметима.

Записници о задржавању се уредно воде и садрже податке од значаја за поступање према задржаном лицу и остваривању његових права током задржавања, све информације о времену које задржано лице проведе у ПС, као и све активности у вези са задржаним лицем. Записници које је НПМ прегледао су били потписани од стране задржаних лица. НПМ је уочио да сви прегледани записници садрже податке о, у појединим случајевима бројним обиласцима задржаних лица, а у разговору са полицијским службеницима дошао је до сазнања да полицијски службеници, поред праћења преко видео надзора, често обилазе задржана лица и укратко им се обраћају (питањима: да ли сте гладни, како сте, јел све у реду и сл.). **НПМ похваљује поступање полицијских службеника према задржаним лицима у смислу да често обилазе задржана лица, разговарају са њима, а у записнику о задржавању наводе детаљно све активности у вези са задржаним лицем.**

2. ПРАВО НА ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према службеним наводима, лица лишена слободе се о томе да имају право да о њиховом лишењу слободе буде обавештен члан породице или блиско лице обавештавају усмено, приликом лишења слободе или довођења у ПС, као и путем писаног обавештења о правима, које им се уручује у ПС. У случајевима када лице жели да обавести о свом задржавању члана породице или блиско лице, полицијски службеници му омогућавају да само контактира то лице, као што је случај у ПС Чока, или полицијски службеници обавештавају трећа лица о задржавању њиховог члана

породице или блиског лица на број телефона који им је дало задржано лице и о томе задржаном лицу дају повратну информацију. Увидом у предмете о задржавању утврђено је да се у записнику о задржавању констатује да је обавештено треће лице и које, али не и време када је то лице обавештено.

1.

ПРЕПОРУКА

ПУ Кикинда ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

3. ПРАВО НА ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Сва лица имају лекарски преглед пре почетка задржавања, као и на крају задржавања, што НПМ посебно похваљује. НПМ је увидом у документацију утврдио да је на нивоу ПУ Кикинда израђен посебан образац у којем се налази мишљење лекара о томе да ли је лице болесно или повређено, да ли показује знаке тежег тровања алкохолом или другим средством, да ли је задржаном лицу потребно смештање у одговарајућу здравствену установу, односно да ли је способно да настави задржавање у просторији за задржавање. У једном од предмета, у ПС Кањижа затечен је и податак о томе да је лекар приликом прегледа дао савет да лице прегледа и специјалиста психијатрије, пре задржавања, што је и обезбеђено. Такође, чињеница да је обављен претходни преглед се констатује у записницима о задржавању. Лекарски прегледи се обављају и на захтев задржаног лица, током задржавања, уколико лице затражи лекарску помоћ. НПМ похваљује поступање ПУ Кикинда у вези са начином остваривања права задржаног лица на лекарски преглед, као и праксу обављања лекарског прегледа лица пре почетка заржавања, као и на крају задржавања.

Лекарски прегледи се, према наводима полицијских службеника не обављају у присуству полицијских службеника, осим на захтев лекара, при чему се податак о томе да је лекар захтевао присуство полицијских службеника посебно не евидентира. Међутим, у ПС Кањижа, полицијски службеници су навели да не присуствују прегледу, али да стоје у просторији поред или испред, тако да могу да чују разговор лекара са задржаним лицем.

2.

ПРЕПОРУКА

ПУ Кикинда ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то.

Уколико је задржаном лицу потребна терапија, увек је дају лекари из Дома здравља, никада полицијски службеници.

4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Према наводима полицијских службеника, обавештење о праву на браниоца се даје прво усмено, тако да о том праву буду обавештена и лица која одбијају да узму или прочитају писано обавештење о правима, као и лица која су неписмена. НПМ је утврдио да се у документацији налазе писмена обавештења о правима, међу којима је и право да лице ангажује браниоца који ће присуствовати саслушању. Браниоци који се постављају по службеној дужности се позивају преко кол центра Адвокатске коморе Србије.

Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са прописима о безбедности саобраћаја на путевима се, према службеним наводима, такође поучавају о праву да ангажују браниоца, али они ово право углавном не користе током задржавања.

У посећеним полицијским станицама није било случајева да је задржано лице желело да поднесе жалбу на решење о задржавању, али су полицијски службеници навели да би задржаном лицу које изрази жељу да напише жалбу, обезбедили папир и оловку, примили његову жалбу и одмах је предали суду.

5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈИ ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

Просторија у ПС Кањижа је у добром стању, затечена је чиста и одржавана. Ова просторија је од претходне посете НПМ реновирана. Намењена је за смештај једног лица, у њој је на лежају затечен нови душек са чистом и комплетном опремом. С обзиром на то да је посета ПС Кањижа била ноћна, НПМ није могао да се увери у доток природне светлости, али у просторији постоји прозор који омогућава доток свежег ваздуха и природно осветљење. Вештачко осветљење је задовољавајуће. Тоалет је мањим зидом одвојен од остатка просторије. Мокри чвор и умиваоник затечени су у исправном и уредном стању. У просторији је инсталиран аларм/дугме за позивање полицијског службеника, који омогућава задржаним лицима да у било ком тренутку позову службена лица. Просторија је под видео надзором, који је постављен тако да омогућава задржаном лицу приватност током коришћења тоалета. Обавештење да је просторија под видео надзором је истакнуто на вратима, као и унутар просторије за задржавање. Од полицијских службеника НПМ је добио податак о томе да видео снимак може да се чува преко 3 месеца.

Свим задржаним лицима је обезбеђена исхрана. Задржаним лицима се понуди храна, а и уколико одбију оброк, то се констатује у записницима о задржавању. **НПМ похваљује поступање ПС Кањижа с обзиром на то да је у записницима о задржавању затечен и податак о томе да је лицу обезбеђена вегетаријанска исхрана.**

Просторије у ПС Чока и ПС Нови Кнежевац нису у складу са важећим прописима и стандардима. На овом месту НПМ неће указивати на недостатке у просторији у ПС Чока, с обзиром на то да, према службеним наводима, 26. октобра 2020. године почиње извођење радова на изградњи нове просторије за задржавање, а радови ће трајати 60 дана.

Међутим, НПМ указује на потребу да се у што краћем року започне са активностима на обезбеђењу адекватних услова за задржавање лица у ПС Нови Кнежевац. С тим у вези, НПМ посебно скреће пажњу на чињеницу да, осим што ова просторија не испуњава услове за боравак у погледу природног и вештачког осветљења, у истој се не налази

тоалет, већ се лице одводи у другу зграду, у којој се обављају управни послови, а која није изнутра повезана са зградом у којој се налази просторија за задржавање. Наведено представља велики безбедносни ризик, посебно ноћу, с обзиром на то да полицијски службеник приликом извођења задржаног лица до тоалета, спроводи лице поред необезбеђеног излаза из полицијске станице, односно поред откључаних врата од улазне капије, која се налази на самој улици.

НПМ би желео да добије информације о току радова на изградњи нове просторије за задржавање у ПС Чока.

НПМ би желео да добије информације о томе када ће у ПС Нови Кнежевац бити обезбеђено задржавање лица у просторији која испуњава важеће прописе и стандарде, као и када ће и на који начин горе описани проблем бити решен.

6. УПОТРЕБА СРЕДСТАВА ПРИНУДЕ

Од почетка 2020. године у ПС Нови Кнежевац евидентирано је 25 случајева употребе средстава принуде, од чега су у свим случајевима употребљена средства за везивање, а у два случаја и физичка снага. У ПС Кањижа, евидентирано је 107 случајева употребе средстава за везивање, а у 3 случаја употреба физичке снаге, док у ПС Чока од почетка године није било употребе физичке снаге.

У предметима о употреби физичке снаге у које је НПМ извршио увид, поступак оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде спроведен је на прописани начин, на основу чињеница од значаја за оценоу оправданости и правилности њихове употребе. Извештаји полицијских службеника о употреби средстава принуде садрже детаљан опис догађаја, разлоге и законски основ за употребу средства принуде, време, место, врсту и начин употребе средства принуде, име лица према коме је средство употребљено, имена службеника који су употребили средство принуде, евентуалне последице употребе и друге прописане податке. Извештаји садрже и податак о томе да је лекар прегледао лице према коме је употребљено средство принуде.

Описи догађаја у извештајима обухватају радње лица приликом пружања отпора или напада или покушаја бекства, начину упозорења лица да ће према њему бити употребљено средство принуде или разлозима због којих то није могло бити учињено, радњама лица након упозорења, започињању употребе средства принуде, радњама које је предузео полицијски службеник и начину на који је употребио средство принуде, престанку пружања отпора или другог основа за примену средстава принуде и престанку њихове употребе.

Уз документацију о примени средстава принуде се прилаже и службена белешка полицијског службеника (најчешће заменика командира), о томе да ли лице према коме је примењено средство принуде има примедби на поступање полицијских службеника, као и податак о томе да је лице упознато са тим да може поднети притужбу на поступање полицијског службеника који је применио средство принуде.

Тим НПМ је уочио да нема писаних изјава лица над којим је примењено средство принуде у вези са околностима њене употребе и настанку повреда.

НПМ понавља и у овом извештају свој став да је узимање овакве изјаве, уколико је лице спремно да је да, неопходно за ваљану оценоу оправданости и правилности

употребе средстава принуде, нарочито у ситуацијама када, поред полицијских службеника и лица према коме су средства принуде употребљена, нема других сведока догађаја. Поред тога, потребно је узимати и писане изјаве евентуалних сведока догађаја, како би поступак оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде био спроведен на основу свих доступних чињеница и околности од значаја за давање такве оцене и на што објективнији начин.

7. ПРИТУЖБЕ ГРАЂАНА

Ни у једној посећеној ПС није било притужби на злостављање и мучење. Од почетка године у ПС Чока поднета је једна притужба која се односи на незадовољство чињеницом да полиција није надлежна да решава комшијски спор око меће. У ПС Кањижа поднете су две притужбе грађана, а у ПС Нови Кнежевац једна притужба, које се односе на незадовољство поступањем полицијских службеника по пријавама у одређеним случајевима. Притужбе су разматране, спроведен је поступак пред руководиоцем а поступци су окончани усаглашавањем ставова, односно притужилац се сагласио са ставом начелника ПС, а у једном случају је притужилац повукао притужбу. Сачињени су записници о разматрању притужби и обављен разговор са полицијским службеником на чије се понашање односи притужба. Притужиоцу се, по правилу, упућује и писано обавештење о исходу његове притужбе.

8. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Као што је речено, током посета НПМ није затекао задржана лица у полицијским станицама. НПМ је током посета обилазио канцеларије криминалистичких инспектора у свим станицама и није пронашао нестандартне предмете.

Након обављених посета, НПМ је разговарао са официром ПУ Кикинда за сарадњу са Комисијом за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре. Том приликом разговарано је о активностима које су предузете у циљу унапређења поступања полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима, услова боравка у просторијама за задржавање лица и другим питањима која су од значаја за спречавање тортуре. Према службеним наводима, видео надзор у полицијским станицама поставља се тако да се читав ток довођења лица у полицијску станицу може пратити и на тај начин проверити да ли је лицу уручено писано обавештење о правима, да ли му је понуђено да потпише записник о задржавању, као и друге околности и чињенице од значаја за остваривање права задржаног лица. Такође, официр за везу на нивоу ПУ за сарадњу са Комисијом за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре је у сталном телефонском контакту са свим полицијским станицама и често исте обилази. **НПМ похваљује напоре које су на нивоу ове полицијске управе предузете у циљу превенције тортуре и унапређења стања у овој области.**